

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.743

СЕЗОННІСТЬ ЗМІН ПОПИТУ НА ІНОЗЕМНУ ВАЛЮТУ ТА НЕОФІЦІЙНА ДОЛАРИЗАЦІЯ В УКРАЇНІ

Богдан Лапчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців, 19/304, м. Львів, Україна, 79000,
тел. (032) 239-46-02, e-mail: blapchuk@hotmail.com*

Запропоновано огляд тенденцій попиту на іноземну валюту та рівня неофіційної доларизації в Україні протягом 2002–2013 років. Зокрема, визначено особливості сезонних змін рівня неофіційної доларизації та попиту на іноземну валюту на українському валютному ринку. Зроблено висновки щодо сезонного зниження попиту населення на іноземну валюту навесні та особливо влітку, а також щодо значного його зростання восени. Крім того, проілюстровано менш виражену сезонність депозитної доларизації.

Ключові слова: доларизація, неофіційна доларизація, депозитна доларизація.

Проблема неофіційної доларизації останнім часом є дуже актуальною для країн, що зазнали впливу валютно-фінансових криз. Доларизація, тобто використання економічними суб'єктами іноземних валют паралельно з національною, свідчить про недовіру до грошової системи країни і значно ускладнює проведення монетарної політики. Цю проблему активно вивчають в економічній науці, зокрема, й українські вчені-економісти [1; 2]. Однак дослідження тенденцій неофіційної доларизації в Україні було б неповним без урахування такого чинника, як сезонність попиту на іноземну валюту.

Саме тому метою нашої статті є визначення особливостей сезонних змін попиту на іноземну валюту та рівня неофіційної доларизації в Україні.

Під час дослідження операцій купівлі-продажу населенням іноземних валют і тенденцій доларизації можна помітити їхню циклічність (рис. 1). Зокрема, рівень депозитної доларизації, що розраховують як відношення депозитів у іноземних валютах до всіх депозитів, був і залишається доволі високим. Загальні обсяги операцій населення з іноземними валютами із 2002 року значно зросли, а обсяги купленої іноземної валюти населенням у банків значно перевищували обсяги проданої банками населенню. Крім того, можна помітити зростання попиту на іноземну валюту в осінні місяці.

Отже, варто детальніше вивчити сезонний чинник, що впливає на тенденції валютного ринку в Україні. Для зручності виділимо такі етапи розвитку валютного ринку в Україні упродовж 2002–2013 років:

1. Перший етап – із січня 2002 року до серпня 2004 року. Цьому періоду притаманні порівняно невисокі обсяги операцій населення з іноземними

валютами, переважання продажу над купівлею населенням іноземних валют (рис. 2), а також поступове зниження рівня доларизації.

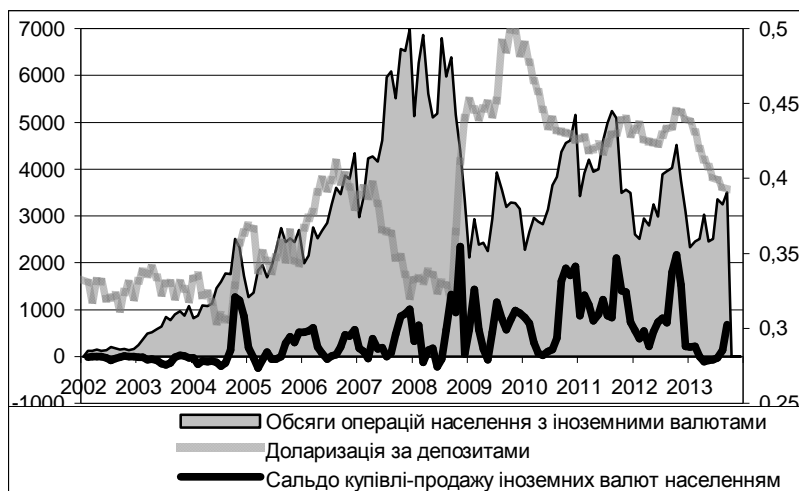

Рис. 1. Обсяги операцій населення з іноземними валютами, сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням і депозитна доларизація в Україні упродовж 2002–2013 років (ліва шкала – обсяги і сальдо, млн дол. США; права шкала – рівень доларизації; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

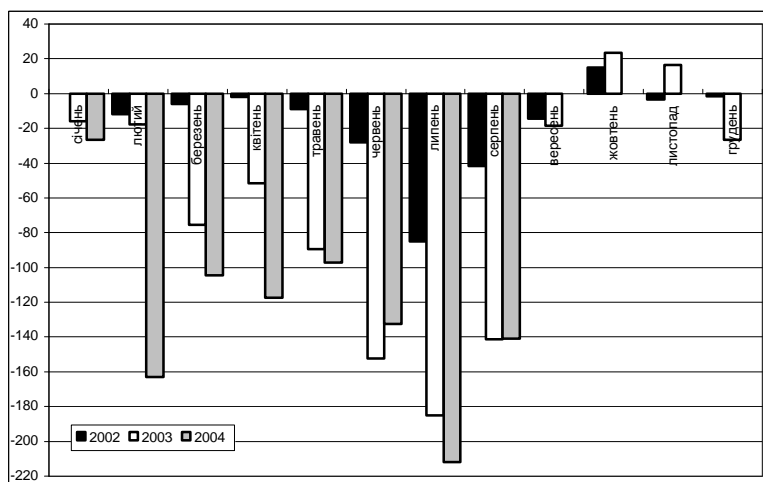

Рис. 2. Сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням в Україні з січня 2002 року до серпня 2004 року (млн дол. США; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

2. Другий етап тривав із вересня 2004 року до січня 2005 року. Стрибокподібне зростання ажіотажного попиту населення на іноземну валюту (рис. 3) та значне зростання рівня доларизації були наслідками політичної невизначеності, пов'язаної із президентськими виборами та подіями Помаранчевої революції.

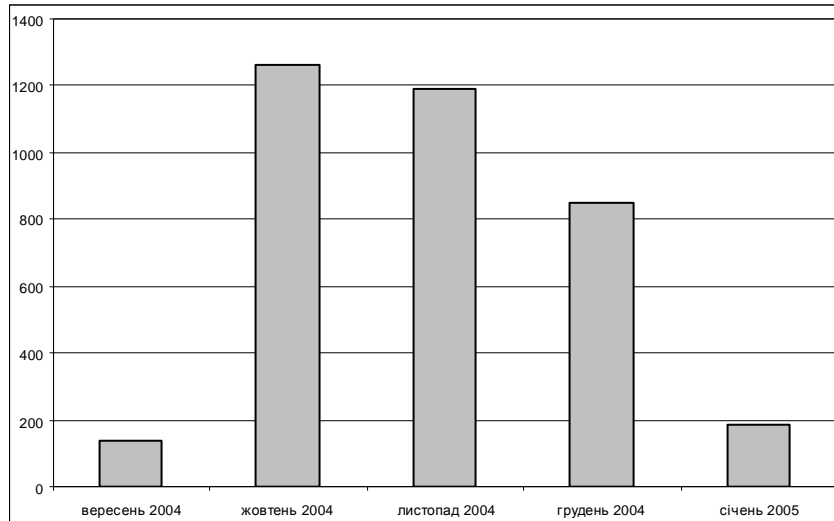

Рис. 3. Сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням в Україні з вересня 2004 року до січня 2005 року (млн дол. США; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

3. Третій етап тривав із лютого 2005 року до серпня 2008 року. Йому притаманне значне перевищення купівлі над продажем іноземних валют населенням восени, натомість літні місяці відзначалися відносним спокоєм на валютному ринку (рис. 4). Рівень доларизації у цей період спочатку зростав унаслідок післякризових очікувань та політичних подій, пов'язаних із відставкою уряду у вересні 2005 року, парламентськими виборами у вересні 2006 року, розпуском парламенту в квітні 2007 року та позачерговими парламентськими виборами у вересні 2007 року, а потім поступово знижувався.

4. Для четвертого етапу, що тривав із вересня 2008 року до лютого 2010 року, визначальними були валютно-фінансова криза 2008–2009 років, політична криза восени 2008 року та президентські вибори у січні 2010 року. Йому притаманне значне перевищення купівлі над продажем іноземних валют населенням взимку та восени (рис. 5), а також стрибкоподібне зростання рівня доларизації.

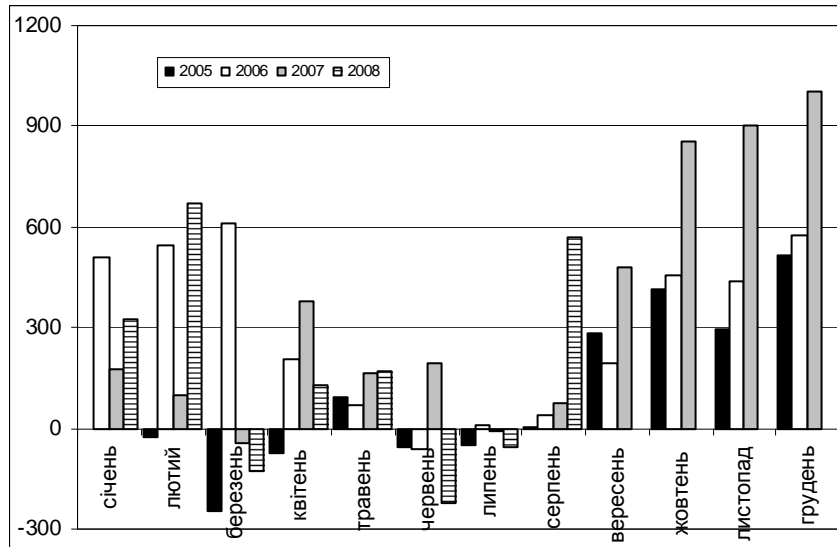

Рис. 4. Сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням в Україні з лютого 2005 року до серпня 2008 року (млн дол. США; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

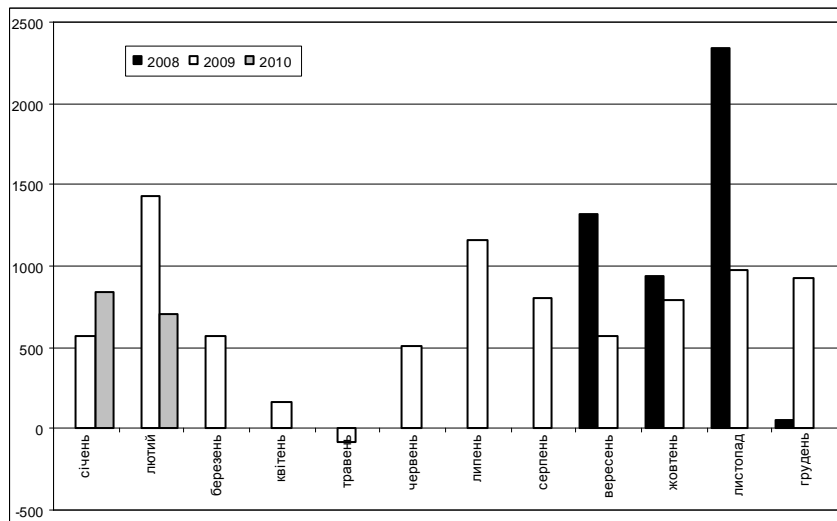

Рис. 5. Сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням в Україні з вересня 2008 року до лютого 2010 року (млн дол. США; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

5. П'ятий етап розпочався у березні 2010 року і триває досі. Його особливостями є поступове зниження доларизації і, знову ж таки, яскраво

виражена сезонність попиту на іноземну валюту – зниження у літні місяці та зростання восени (рис. 6). З політичних чинників визначальний вплив мали парламентські вибори у жовтні 2012 року.

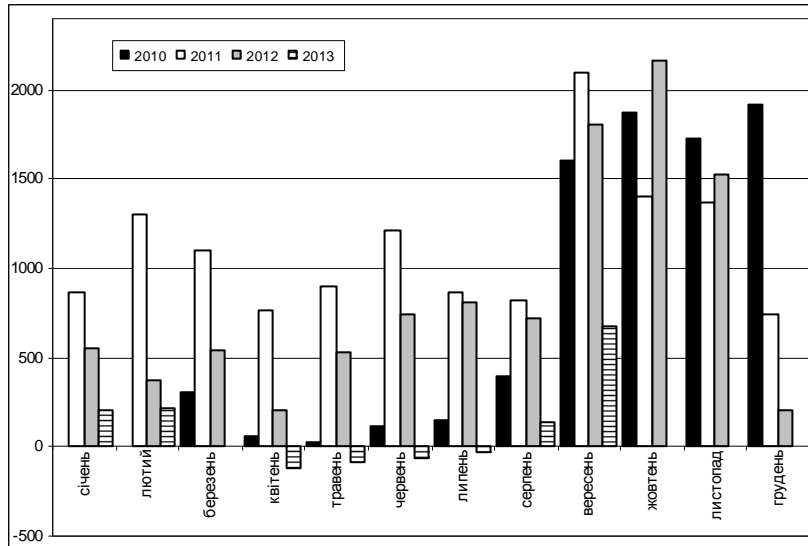

Рис. 6. Сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням в Україні з березня 2010 року по даний час (млн дол. США; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

Якщо зобразити тенденції купівлі-продажу іноземної валюти населенням упродовж усього періоду спостережень за допомогою пелюсткової діаграми (рис. 7), то можна зробити висновки щодо сезонності операцій населення з іноземною валютою в Україні. Упродовж 2002–2013 років значне перевищення купівлі над продажем іноземних валют населенням найчастіше спостерігали восени, натомість весняні та особливо літні місяці характеризувалися, зазвичай, меншим попитом населення на іноземні валюти.

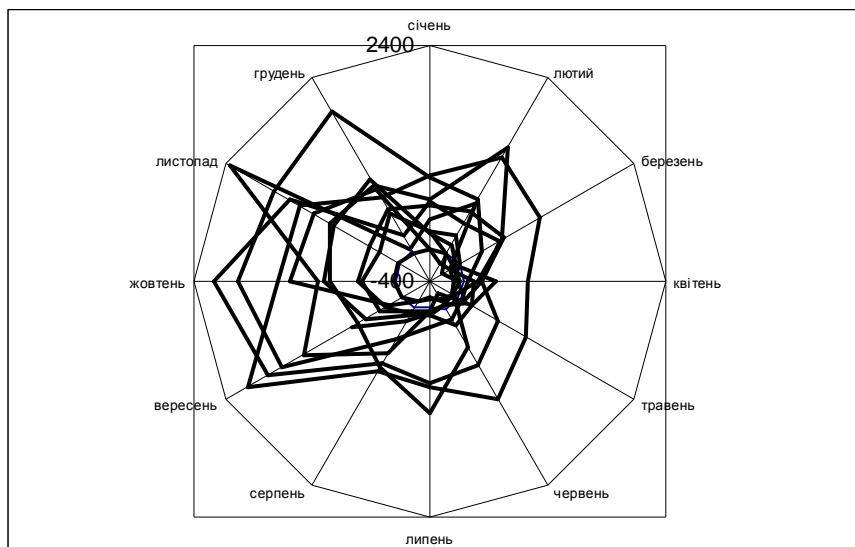

Рис. 7. Пелюсткова діаграма сальдо купівлі-продажу іноземних валют населенням в Україні упродовж 2002–2013 років (млн дол. США; розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

Аналіз тенденцій доларизації за допомогою пелюсткової діаграми показав менш виражену сезонність цього показника за період спостереження (рис. 8).

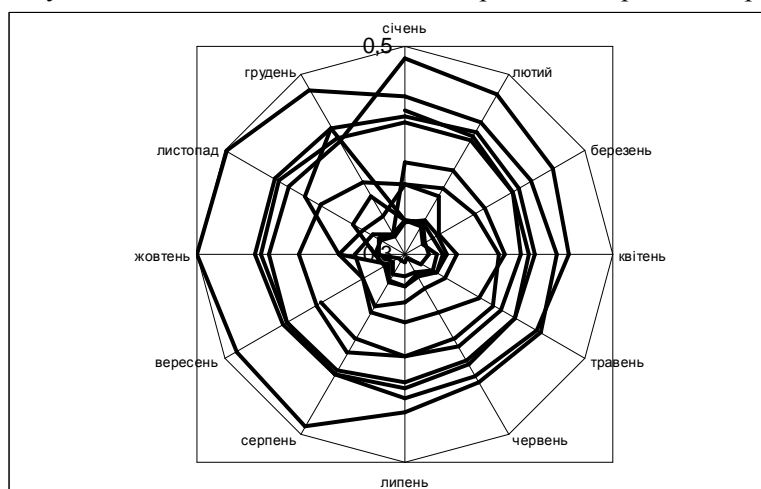

Рис. 8. Пелюсткова діаграма рівня депозитної доларизації в Україні упродовж 2002–2013 років (розраховано за статистичними даними Національного банку України [3])

Отже, для українського валютного ринку упродовж 2002–2013 років характерними були зниження попиту населення на іноземну валюту у весняні та особливо літні місяці, а також значне його зростання восени. Натомість

неофіційна доларизація менше залежала від сезонного чинника, однак на неї впливали економічні та політичні кризи.

Саме тому у подальших дослідженнях було б доцільно детально проаналізувати політичні події в Україні та їхній вплив на доларизованість української економіки.

Загалом же обсяги та сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти засвідчують значні проблеми грошового обігу України, а саме – сезонні стрибки ажіотажного попиту на іноземні валюти кожної осені та значне перевищення купленої населенням іноземної валюти над проданою. Така ситуація вимагає відповідних заходів економічного характеру для відновлення довіри до національної грошової одиниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Береславська О. І.* Доларизація кредитного ринку в Україні: причини і наслідки / О. І. Береславська, В. В. Зимовець, Н. М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 117–130.
2. *Козюк В. В.* Доларизація економіки: виклики монетарній політиці та фінансовій стабільності : монографія / В. В. Козюк, Н. І. Атамась ; Терноп. нац. екон. ун-т. – Тернопіль : Астон, 2012. – 275 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : bank.gov.ua.

Стаття надійшла до редколегії 1.11.2013.

Прийнята до друку 20.11.2013.

SEASONALITY OF THE DEMAND FOR FOREIGN CURRENCY AND THE UNOFFICIAL DOLLARIZATION IN UKRAINE

Bohdan Lapchuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
19/304, Sichovykh Striltsiv Str., Lviv, Ukraine, 79000,
tel. +38 (032) 239-46-02, e-mail: blapchuk@hotmail.com*

The article proposes an overview of trends in the demand for foreign currency and the level of unofficial dollarization in Ukraine in 2002–2013. In particular, the characteristics of seasonal changes of the level of unofficial dollarization and demand for foreign currency at the Ukrainian currency market are made in the article. There was a seasonal decrease of the demand for foreign currency in spring and summer, as well as a significant increase of it in autumn. Moreover, deposit dollarization showed less clear seasonality.

Key words: dollarization, unofficial dollarization, deposit dollarization.

**СЕЗОННОСТЬ ИЗМЕНЕНИЙ СПРОСА НА ИНОСТРАННУЮ ВАЛЮТУ И
НЕОФИЦИАЛЬНАЯ ДОЛЛАРИЗАЦИЯ В УКРАИНЕ**

Богдан Лапчук

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Сечевых Стрельцов, 19/304, г. Львов, Украина, 79000,
тел. (032) 239-46-02, e-mail: blapchuk@hotmail.com*

Предложен обзор тенденций спроса на иностранную валюту и уровня неофициальной долларизации в Украине в 2002–2013 годах. В частности, определены особенности сезонных изменений уровня неофициальной долларизации и спроса на иностранную валюту на украинском валютном рынке. Сделаны выводы о сезонном снижении спроса населения на иностранную валюту весной и особенно летом, а также о значительном его росте осенью. Кроме того, показано менее выраженную сезонность депозитной долларизации.

Ключевые слова: долларизация, неофициальная долларизация, депозитная долларизация.